

Створення безпечного освітнього середовища в закладах освіти. Превентивні заходи щодо запобігання будінгу та мобінгу в освітньому середовищі

План

1. Актуальність.
2. Нормативні документи на які необхідно опиратися підчас створення безпечного освітнього середовища.
3. Роль педагога у створенні та підтримці безпечного комфортного середовища для формування ціннісних життєвих навичок у здобувачів освіти.
4. Підходи для адаптації та інтеграції здобувачів освіти до освітнього процесу в сучасних умовах.
5. Формування поваги до гідності, прав і свобод людини засобами програми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція».
6. Створення освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації.
7. Превентивні заходи щодо запобігання булінгу та мобінгу в освітньому середовищі.

Знайомство

□ Знайомство (*“Я безпечна людина тому, що ...”*).
Представлення себе.

□ Наші очікування
(“Коментарі наших очікувань”). Представлення.

1. Актуальність

Один із важливих пріоритетів освітнього процесу в НУШ – створення соціально безпечного простору.

Обговорення «*Безпечне освітнє середовище*»

- Що для вас є безпечне освітнє середовище і наскільки воно для вас важливе? □
- Яку роль займає педагог у створенні безпечного освітнього середовища?
- Ваша важлива характеристика, яка дозволяє вам будувати безпечне освітнє середовище?

Що таке безпечне освітнє середовище ?

Суспільство очікує від школи не лише статусу освітнього ресурсу, а й простору розвитку та співпраці як усередині, так і з зовнішнім світом. Сучасне освітнє середовище створює неповторне індивідуалізоване та персоналізоване враження, де у кожного є можливість відшукати себе. Аби дійти розуміння безпечного освітнього середовища, слід означити, що є освітнім середовищем.

- **Освітнє середовище школи** — це місце, де: зустрічаються і взаємодіють не лише учні та вчителі, а й батьки, мешканці району, гості школи відбуваються не лише уроки, цікаві зустрічі, свята та концерти, але й лекції, семінари, тренінги тощо .
- Вітчизняні та закордонні науковці й практики трактують освітнє середовище, як: частину життєвого, соціального середовища людини, що є сукупністю всіх освітніх чинників, які безпосередньо чи опосередковано впливають на особистість у процесах навчання, та виховання.

Водночас у сучасних швидкозмінних умовах освітнє середовище навчального закладу не є ізольованим від зовнішніх і внутрішніх факторів, їх впливу, які можуть мати як позитивний результат, так і містити загрози, небезпеки та ризики, які можуть сприяти деструктивним змінам у ньому. Для протидії таким змінам, необхідно, щоб освітнє середовище навчального закладу було захищеним, безпечним.

- ▶ **Що таке безпечне освітнє середовище?** Відсутність єдиного визначення поняття «безпека освітнього середовища» зумовлена існуванням різних підходів до розуміння його сутності. Йдеться і про психологічний, і про екологічний, і про інформаційний аспекти цього поняття.
- ▶ Так, дослідники, які вивчають коло проблем, пов'язаних з питанням психологічної безпеки освітнього середовища, вважають, що психотравмуючі ситуації прямо чи опосередковано впливають на фізичне і психічне здоров'я особистості.

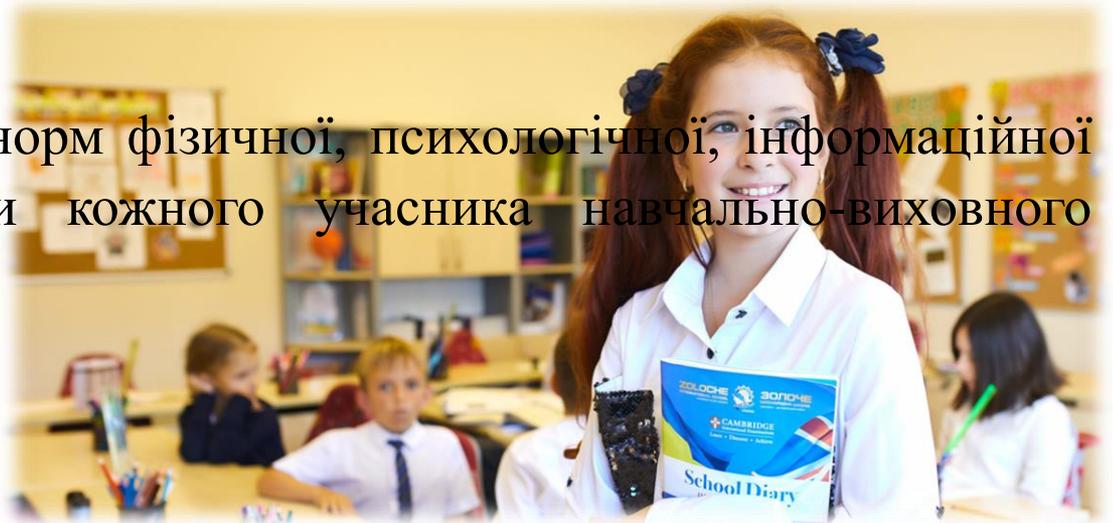

- ▶ До психотравмуючих ситуацій у навчальному процесі освітнього закладу можна віднести:
- ▶ конфлікти у стосунках вчитель – учень, учень–учень, учень – батьки тощо;
- ▶ проблема адаптації в освітньому середовищі;
- ▶ атмосфера конкуренції між однолітками;
- ▶ надмірна вимогливість педагогів тощо.

Таким чином, *безпечне освітнє середовище* – це:

1. Стан освітнього середовища, в якому: наявні безпечні умови навчання та праці;
2. Комфортна міжособистісна взаємодія, що сприяє емоційному благополуччю учнів, педагогів і батьків;
3. Відсутні будь-які прояви насильства та є достатні ресурси для їх запобігання;
4. Дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника навчально-виховного процесу.

Що впливає на безпечне освітнє середовище?

- 1. Якість міжособистісних відносин – позитивні фактори* (довіра, доброзичливість, схвалення, толерантність); *негативні фактори* (агресивність, конфліктність, ворожість, маніпулятивність).
- 2. Захищеність в освітньому середовищі* – оцінка відсутності насильства у всіх його видах, формах для всіх учасників освітнього простору.
Для того, щоб унеможливити насильство та створити безпечне освітнє середовище, кожен учасник навчально-виховного процесу повинен мати уявлення не тільки про те, що вважається насильством, але й про те, як мінімізувати ризики та небезпеки, і в результаті, створити умови для внутрішньої безпеки та безпеки референтного докiлля. А це стає можливим лише завдяки спільній цілеспрямованій діяльності педагогів, учнів і батьків.
- 3. Комфортність в освітньому середовищі* – оцінка емоцій, почуттів та домінуючих переживань у процесі взаємодії дорослих і дітей в освітньому середовищі закладу.

Які є принципи безпечного освітнього середовища?

Принцип домінування життя людини як головної цінності, що визначає модель мінімальної (необхідної) безпеки, максимально усуває ризики, що загрожують життю як дітей, так і дорослих.

- **Принцип регіональної специфіки** передбачає під час організації системи безпеки освітнього середовища школи облік небезпек і можливих надзвичайних ситуацій конкретного регіону (міста, області, району).
- **Принцип комплексності оцінки небезпек (ризиків)**, що задає методику оцінки різних педагогічних (освітніх) ризиків (зовнішніх і внутрішніх) на основі комплексного, системно-синергетичного підходів.
- **Принцип міні-макса**, що визначає досягнення максимального ефекту безпеки при наявності мінімуму ресурсного забезпечення.
- **Принцип максимальної ефективності управління системою заходів** і створених педагогічних умов, спрямованих на забезпечення максимальної безпеки освітнього середовища і школи, як соціального інституту в цілому.
- Робота над створенням **безпечного** освітнього середовища не припиняється з досягненням певного результату. Насамперед, це безперервний процес реагування на нові виклики життя, пошук нових можливостей, ресурсів, генерування нових ідей і правил. Водночас необхідно, щоб всі учасники цього процесу усвідомлювали спільну відповідальність, мали вміння, бажання та добру волю для такої співпраці.

3. Роль педагога у створенні та підтримці безпечного комфортного середовища для формування ціннісних життєвих навичок у здобувачів освіти

Ціль діяльності педагога в закладах освіти

Визначення та забезпечення сприятливих умов соціалізації учасників освітнього процесу в освітньому середовищі.

Предмет діяльності педагога в закладах освіти

Процес соціалізації особистості.

4. Підходи для адаптації та інтеграції здобувачів освіти до освітнього процесу в сучасних умовах

Адаптація є однією із основних характеристик процесу соціалізації.

Напрацювання підходів адаптації та інтеграції учнів до освітнього процесу закладу важливо базувати на принципах:

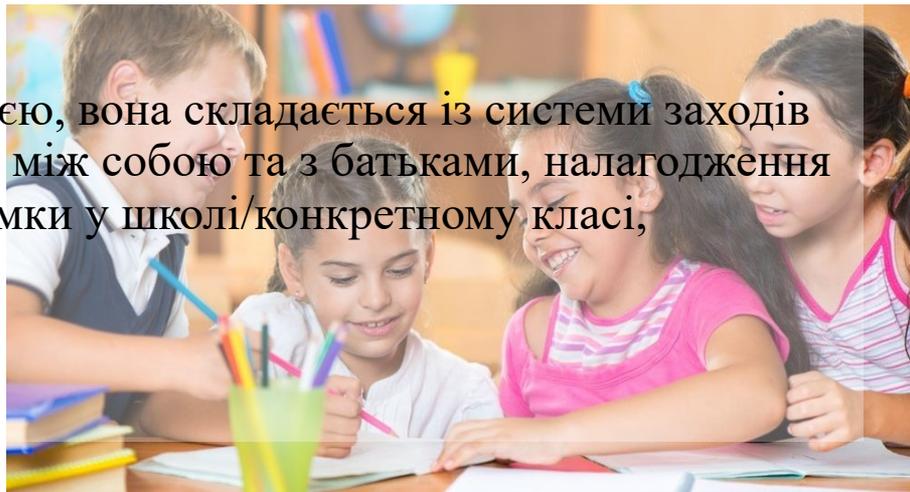
- наступності ланок освіти;
- залучення усіх учасників освітнього процесу (учнів, батьків, педагогічних працівників) до адаптаційних заходів.

Хто потребує адаптації до освітнього процесу:

- учні: 1-х, 5-х, 10-х класів, новоприбулі учні будь-яких класів, учні з особливими освітніми потребами, учні інших етнічних груп населення, соціально вразливих груп тощо.

Що необхідно враховувати при налагодженні системи адаптаційних заходів:

- ❖ адаптація не є одномоментною дією, вона складається із системи заходів (діагностика, співпраця педагогів між собою та з батьками, налагодження доброзичливої атмосфери підтримки у школі/конкретному класі, колективі).

Шановні колеги, що для вас означає
поняття “Безпека”?

Безпека-це:

- захист
- збереження
- відповідальне зберігання
- притулок
- те, що взято під варту
- визначеність
- захищеність
- надійність
- довіра
- привілей
- страхування
- незалежність

5. Формування поваги до гідності, прав і свобод людини засобами програми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція»

Гідність – це мудрість тримати себе в руках.

В. О. Сухомлинський

Людина без честі і гідності стає жорстокою.

Народна мудрість

У додатку до листа Міністерства освіти і науки України від 27.06.2019 №» 1/9-414 «Деякі питання щодо створення у 2019/2020 н. р. безпечного освітнього середовища, формування в дітей та учнівської молоді ціннісних життєвих навичок» ідеться про те, що необхідно «створювати умови для розвитку особистості учня, його життєвих компетентностей шляхом впровадження виховної програми для учнів 7-10 класів з питань протидії торгівлі людьми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» у формі проведення тематичних виховних, впроваджувати гуртки та факультативи для учнів 7 - 10 класів закладів загальної середньої освіти «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція»

6. Створення освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації

Запобігання будь-яким формам дискримінації і булінгу (цькування) в закладі, потребує чіткого планування та дій. З чого розпочати роботу над виробленням антибулінгової політики у закладі освіти?

1. **Вивчення ситуації:** аналіз звернень; анкетування учасників освітнього процесу; аналіз чинників, які найчастіше провокують булінг; проведення просвітницьких тренінгів.
2. **Створення робочої групи** у складі представників керівництва закладу, педагогічного колективу, батьківської громадськості, практичного психолога (соціального педагога), представника учнівського самоврядування.
3. **Розроблення Плану заходів** для запобігання булінгу (цькуванню) та будь-яким іншим проявам насилля.

Створення безпечного освітнього середовища:

- безпечний фізичний простір;
- безпечне емоційно-психологічне середовище;
- інформаційно-просвітницькі заходи;
- прописаний порядок звернення щодо булінгу чи інших видів насильства; алгоритм дій для педагогів, інших працівників закладу та адміністрації у випадку виявлення фактів булінгу(цькування).

4. **Ознайомлення** усіх учасників освітнього процесу з антибулінговою політикою та планом заходів із протидії булінгу (цькуванню).

5. **Схвалення документу** рішенням педагогічної ради, затвердження керівником закладу та оприлюднення.

STOP

67%

українських дітей
були жертвами,
або кривдниками,
або свідками
булінгу

25%

школярів
зазнали
цькувань

48%

дітей нікому
не розповіли
про пережите

Важливо знати!

Насильство може чинитися як дорослими щодо дітей, так і самими дітьми відносно один одного.

Свідченнями поширеності останнього стали численні публікації та репортажі на національному телебаченні, присвяченні насильству між дітьми, зокрема булінгу, в освітньому просторі .

Жорстоке поводження з дітьми може мати різні види і форми, але їх наслідками завжди є серйозний збиток для здоров'я, розвитку і соціалізації дитини, нерідко й загроза її життю чи навіть є причиною смерті.

➤ **Що таке булінг?**

Термін «булінг» походить від англійського дієслова to bully – задиратися, знущатися, змушувати погрозами, а також англійського іменника a bully – хуліган, забіяка.

Це тривалий процес свідомого жорстокого ставлення, агресивної поведінки з метою заподіяти шкоду, викликати страх, тривогу або ж створити негативне середовище для людини.

Розрізняють такі основні види булінгу:

- фізичний,
- психологічний,
- кібер.

Форми булінгу

- **Фізичний булінг** – штовхання, підніжки, зачіпання, бійки, стусани, ляпаси, «сканування» тіла, нанесення тілесних ушкоджень тощо.
- **Економічний булінг** – крадіжки, пошкодження чи знищення одягу та інших особистих речей жертви, вимагання грошей тощо.
- **Психологічний булінг** – принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, міміки обличчя, поширення образливих чуток, ізоляція, ігнорування, погрози, жарти, маніпуляції, шантаж тощо.
- **Сексуальний булінг** – принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, прізвиська та образи сексуального характеру, зйомки у переодягальнях, поширення образливих чуток, сексуальні погрози, жарти тощо.
- **Кібербулінг** – приниження за допомогою мобільних телефонів, інтернету, інших електронних пристроїв (пересилка неоднозначних фото, обзивання по телефону, знімання на відео бійок чи інших принижень і викладання відео в мережу інтернет, цькування через соціальні мережі).

Булінг

- фізичний (штовхання, підніжки, бійки, ляпаси, нанесення тілесних ушкоджень)
- психологічний (поширення образливих чуток, ізоляція, ігнорування, погрози, образливі жарти)
- економічний (крадіжки, пошкодження чи знищення одягу та інших особистих речей, вимагання грошей)
- сексуальний (прізвиська та образи сексуального характеру, погрози)
- кібербулінг (цькування за допомогою мобільних телефонів або в інтернеті)

НЕ Булінг

- фізичні ушкодження, спричинені випадково (під час змагань, гри, тощо)
- необразливі жарти, емоційна спроба вирішити конфлікт, гучні суперечки
- випадкове псування речей
- залицяння (знаки уваги, смикання за косички, прийнятні стосунки хлопчиків та дівчат)
- спори, словесні перепалки, поодинокі образливі коментарі в соціальних мережах

Булінг має систематичний характер та спрямований на пониження жертви.

➤ Мобінг

- ✓ Дослідники виокремлюють також поняття «мобінг».
- ✓ Якщо всі проти одного – це мобінг.
- ✓ Різниця між булінгом і мобінгом полягає в наступному: мобінг – це коли натовп нападає на одну людину, а булінг – це коли одна людина (хуліган, буллер) або декілька людей погрожують і залякують іншого.

➤ Чому діти стають жертвами булінгу?

Психологи визначають декілька основних причин:

Знижена самооцінка. Навіть якщо дитина виявляє її через нарцисизм, надмірну відкритість, зверхність.

Домашня атмосфера. Дуже часто жертвами булінгу стають діти, яких вдома принижують, знецінюють, ображають. Або є родини, де дитину звикли жаліти - нещасна, хвора, росте без батька... Школа і садок — каталізатор домашніх проблем. Тож, якщо дитина звикла отримати більше уваги до себе, поблажливості батьків, коли вона бідна й нещасна, то вона буде створювати навколо себе таку ж атмосферу і в школі.

Атмосфера в групі. Бувають колективи, створені самостійно або руками вчителя, в яких є дитина-агресор. Вона свідомо шукає слабшого, використовує його як грушу для биття, вирівнюючи свій психологічний стан.

Агресія провокує агресію...

Жорстокість породжує жорстокість...

Насильство множить насильство...

Наше завдання:

З метою профілактики насильства, потрібно:

- постійно проводити роз'яснювальну роботу з учнями, їхніми батьками та педпрацівниками;
- мати та знати чіткі інструкції, як діяти у випадку булінгу та кібербулінгу;
- постійно запрошувати на зустрічі з учнями представників правоохоронних органів та юстиції;
- мотивувати учнів звертатися по допомогу не тільки до батьків та друзів, але й до спеціалістів, які нададуть кваліфіковану допомогу (юридичну, психологічну) у випадку, коли дитина стала жертвою булінгу чи піддається постійному цькуванню з боку іншої дитини чи групи дітей.

**БЕЗОПЛАТНА
ПРАВОВА
ДОПОМОГА**

СИТУАЦІЇ:

Історія 1 → Жінка 65 років, бабуся учениці 8 класу Аліни, покаржилася своїй сусідці, яка працює завгоспом у школі, на те, що її донька (40 років) погано ставиться до своєї дитини: принижує дівчину, часто піднімає на неї руку. Інколи було таке, що мама виганяла Аліну з дому вночі, і дитина приходила ночувати до бабусі. Жінка забороняє дочці дружити з тими, з ким та хоче. Також принципово не купує того одягу, якого хочеться дівчині, вважаючи, що не можна балувати дітей, пояснюючи тим, що вона краще знає і розуміє, який одяг має носити її дитина. Бабуся намагалася поговорити з мамою дівчини, та даремно – донька веде себе агресивно, ображаючи і принижуючи навіть матір.

Історія 2. → Дівчинка навчається в закладі освіти м. Київ. Звати її Ярослава. Їй 12 років. Вона звернулася до бабусі зі скаргами про ситуацію у класі: «Мої проблеми почалися після того, як я перейшла на початку навчального року до нової школи. Всі мої однокласники утискають мене, ображають, інколи навіть б'ють. Це все відбувається практично щоденно через те, що я дуже погано розмовляю, бо маю певні проблеми зі здоров'ям. Але ж я в цьому не винна. Я відчуваю, як мої однокласники намагаються вижити мене з класу. Як мені знайти з ними спільну мову? Насправді, я дуже хочу з ними дружити». Бабуся, стурбована станом онуки, разом з матір'ю Ярослави прийшла до закладу освіти, аби повідомити класному керівникові про ситуацію у дитячому колективі.

Історія 3. → Учень 9 класу Олег на уроках фізики систематично принижує вчительку: грубо до неї звертається, обзиває при всьому класі, використовує при спілкуванні нецензурну лайку.

Розподіл кейсів (ситуацій)

1. жорстоке поводження/насильство;
2. булінг стосовно дитини;
3. булінг стосовно педагогині.

Стоп булінг!

/Пам'ятка для учнів/

- Ігноруйте кривдника. Якщо є можливість, намагайтесь уникнути сварки, зробіть вигляд, що вам байдуже і йдіть геть. Така поведінка не говорить про боягузтво, адже навпаки, іноді зробити це набагато складніше, ніж дати волю емоціям.
- Якщо ситуація не дозволяє вам піти, зберігаючи самовладання, використайте гумор. Цим ви можете спантеличити кривдника/кривдників, відволікти його/їх від наміру дошкулити вам.
- Стримуйте гнів і злість. Адже це - саме те, чого домагається кривдник. Говоріть спокійно і впевнено, покажіть силу духу
- Не вступаєте в бійку. Кривдник тільки і чекає приводу, щоб застосувати силу. Чим агресивніше ви реагуєте, тим більше шансів опинитися в загрозовій для вашої безпеки і здоров'я ситуації.
- Не соромтеся обговорювати такі загрозові ситуації з людьми, яким ви довіряєте. Це допоможе вибудувати правильну лінію поведінки і припинити насилля.

Моя дитина є жертвою булінгу! Що робити?

/Пам'ятка для батьків/

Багато учнів соромляться розповідати дорослим, що вони є жертвами булінгу. Але якщо дитина все-таки підтвердила в розмові, що вона стала жертвою булінгу то скажіть дитині:

- Я тобі вірю (це допоможе дитині зрозуміти, що Ви цілковито на її боці).
- Мені шкода, що з тобою це сталося (це допоможе дитині зрозуміти, що Ви переживаєте за неї і співчуваєте їй).
- Це не твоя провина (це допоможе дитині зрозуміти, що її не звинувачують у тому, що сталося).
- Таке може трапитись з кожним (це допоможе дитині зрозуміти, що вона не самотня: багатьом її одноліткам доводиться переживати залякування та агресію в той чи інший момент свого життя).
- Добре, що ти сказав мені про це (це допоможе дитині зрозуміти, що вона правильно вчинила, звернувшись за допомогою).
- Я люблю тебе і намагатимусь зробити так, щоб тобі більше не загрожувала небезпека (це допоможе дитині з надією подивитись у майбутнє та відчутти захист).

Як допомогти дитині-агресору?

Дитині, яка булить інших, увага та допомога потрібна не менше, ніж тій, яка страждає від булінгу.

- Відверто поговоріть з дитиною про те, що відбувається, з'ясуйте як вона ставиться до своїх дій і як реагують інші діти.
- Ретельно поясніть, які дії ви вважаєте переслідуванням інших.
- Спокійно поясніть дитині, що її поведінка може завдати шкоди не тільки жертві, а й усім оточуючим.
- Дайте зрозуміти дитині, що агресивна поведінка є дуже серйозною проблемою, і ви не будете терпіти це в майбутньому. Чітко і наполегливо, але без гніву, попросіть дитину зупинити насильство.

Відповідальність за булінг

ГОЛОВНЕ В ЗАКОНІ ПРО ПРОТИДІЮ БУЛІНГУ В ШКОЛАХ

Вперше визначено термін:

Булінг – це моральне або фізичне насильство, агресія в будь-якій формі з метою викликати страх, тривогу і підпорядкувати людину своїм інтересам.

Відповідно
до закону №8584

Передбачено відповідальність за знущення:

Моральне
або фізичне
насильство,
агресія

Штраф
340 – 850 грн

Дії з особ-
ливою
жорстокістю,
повторне
порушення

Штраф
1700 –
3400 грн

Прихо-
вування
вчителем
факту
цигування

Штраф
850 –
1700 грн

За вчинення правопо-
рушення неповнолітніми
віком до 16 років –
штраф сплачують
батьки

Центр
гендерного рівноправ'я
та контролю